

AI và những tác động đến báo chí truyền thông hiện đại

ThS. NGUYỄN THỊ HUYỀN

Học viện Báo chí và Tuyên truyền; Email: angela_nth@yahoo.co.uk

Nhận ngày 15 tháng 2 năm 2023; chấp nhận đăng tháng 4 năm 2023.

Tóm tắt: Trí tuệ nhân tạo (Artificial Intelligence - AI) đang trở thành một xu thế tất yếu trong nhiều lĩnh vực đời sống và ngành công nghiệp báo chí cũng không nằm ngoài xu thế đó. Trên thực tế, nhiều đơn vị thông tấn lớn trên thế giới đã nỗ lực phát triển hoặc sở hữu nhiều sản phẩm AI, mang đến dòng thông tin được nâng cấp về tốc độ, đồng thời, tạo nền tảng hỗ trợ sản xuất, xuất bản và chia sẻ tin tức báo chí. Nhận diện và đón bắt xu hướng phát triển của báo chí truyền thông hiện đại trên cơ sở ứng dụng các thành tựu công nghệ, trong đó có AI đang trở thành vấn đề đặt ra khách quan trong giai đoạn hiện nay.

Từ khóa: công nghệ AI; sản xuất tin tức báo chí; báo chí truyền thông hiện đại.

Abstract: Artificial Intelligence (AI) is becoming an inevitable trend in many areas of life and the media industry is no exception. In fact, lots of major news agencies around the world have made efforts to develop or own AI products, bringing about an upgraded information flow in speed and creating a platform to support production, publishing and sharing press news. Currently it is becoming more obvious to identify and catch the development trend of modern journalism and media by applying technological achievements, including artificial intelligence.

Keywords: AI technology; news production; modern media.

1. AI trong lĩnh vực báo chí là gì?

AI nói một cách đơn giản, đó là khả năng máy móc bắt chước các kỹ năng của con người như suy luận, học tập hoặc lên kế hoạch. Mục tiêu là thực hiện nhiệm vụ và cải tiến liên tục các hoạt động dựa trên thông tin thu thập được.

Đặc trưng của AI là năng lực “tự học” của máy tính, do đó có thể tự phán đoán, phân tích trước các dữ liệu mới mà không cần sự hỗ trợ của con người, đồng thời có thể tự phán đoán, phân tích trước các dữ liệu với số lượng rất lớn và tốc độ cao. Hiện mỗi ngày trên toàn cầu có khoảng 2,2 tỷ GB dữ liệu mới (tương đương 165.000 tỷ trang tài liệu) được tạo ra và được các công ty như Google, Facebook, Amazon... thu thập để tạo thành dữ liệu lớn (big data). Giám đốc điều hành của Tập đoàn công nghệ đa quốc gia Google (Mỹ) đánh giá, sự ra đời của công nghệ AI có ý nghĩa to lớn hơn cả việc phát minh ra lửa và điện⁽¹⁾.

Trong lĩnh vực báo chí, các loại AI được sử dụng phổ biến nhất là học máy, sở hữu khả năng bắt chước trí thông minh của con người trong một số hoạt động

cụ thể, nhờ đó, trở nên hữu ích và đa nhiệm trong tác nghiệp báo chí cũng như quá trình sản xuất tác phẩm⁽²⁾⁽³⁾, AI hứa hẹn sẽ cho hiệu quả, lợi nhuận cao hơn và giải pháp tối ưu cho các vấn đề chưa được giải quyết cho đến nay. AI ngày càng được triển khai rộng rãi trong sản xuất tin tức như một phần của xu hướng tất yếu và để đáp ứng với thuật toán, logic dựa trên dữ liệu ngày càng chi phối bối cảnh truyền thông và xã hội nói chung. Hiện nay, AI tạo thành một trong những tiêu đề của xu hướng lâu dài hơn nhằm hợp lý hóa và hướng tới sự tự động hóa nhiều hơn cũng như mới mẻ hơn để đáp ứng với sự thay đổi nhanh chóng truyền thông và áp lực kinh doanh ngày càng tăng⁽⁴⁾.

AI có thể xây dựng hoàn chỉnh bản tin thời sự trên cơ sở dữ liệu cung cấp, phân tích số liệu chuyên sâu, viết tin, bài. Những tác phẩm này được giới hạn ở cấp độ đơn giản, mang tính công thức với chủ đề chứa nội dung phân tích con số như: nghiên cứu thị trường chứng khoán, báo cáo tài chính, kết quả thi đấu thể thao, bản tin thời tiết. Không chỉ vậy, nhiều tòa soạn còn áp dụng AI vào việc cân bằng đề tài, nội

dung nhằm tránh sự mất cân đối do quan điểm chính trị, tính chủ quan cá nhân nhà báo gây nên.

Nhiều công cụ AI trên thị trường cũng có thể giúp các tòa soạn dự đoán chính xác hơn bài báo nào sẽ được quan tâm, những người nào có khả năng đăng ký và mức độ tương tác của độc giả. AI cũng có thể tìm kiếm và đưa ra những cách thức tốt hơn để các tòa soạn, cơ quan báo chí, truyền thông kết nối với bạn đọc, đồng thời cung cấp hiệu quả cao hơn cho hoạt động tiếp thị và quảng cáo.

2. Ứng dụng của AI trong lĩnh vực báo chí trên thế giới và Việt Nam hiện nay

Trên thế giới, hãng thông tấn AP (Associated Press) là một trong những trang báo đầu tiên và nổi bật nhất trong việc ứng dụng AI sản xuất nội dung báo chí. Năm 2013 AP đã sử dụng AI để tạo nội dung tin tức, chủ yếu là các tin thể thao và báo cáo tài chính. Hiện nay, AP hợp tác với hãng công nghệ NewsWhip để xây dựng công cụ AI nhằm phân tích các tin tức đang là xu hướng trên các nền tảng xã hội như Twitter, Facebook, Pinterest hay LinkedIn cung cấp cho phóng viên những chủ đề nào mà người dùng đang quan tâm.

AP cũng hợp tác với Automated Insight, một hãng công nghệ có trụ sở tại Mỹ, chuyên về phần mềm tạo ngôn ngữ tự nhiên, biến dữ liệu lớn thành các bài viết dễ đọc. Công cụ "Wordsmith" do Automated Insights phát triển được AP sử dụng để tự động tạo ra các bài viết từ những dữ liệu nguyên bản nhập vào. Trước khi bắt tay hợp tác với Automated Insight, đội ngũ 65 phóng viên kinh tế của AP chỉ có thể viết khoảng 6% báo cáo hoạt động cho 5.300 công ty niêm yết trên sàn chứng khoán Mỹ. Hai năm sau, hệ thống AI của AP có khả năng tạo ra 3.700 bài viết hoạt động quý, gấp 10 lần trước đây⁽⁵⁾.

The New York Times đã triển khai dự án thử nghiệm được gọi là Editor vào năm 2015. Mục đích của dự án là đơn giản hóa quy trình báo chí. Khi viết một bài báo, một nhà báo có thể sử dụng các thẻ để đánh dấu cụm từ, tiêu đề hoặc các điểm chính của văn bản. Theo thời gian, máy tính học cách nhận ra các thẻ ngữ nghĩa này và tìm hiểu thông qua dữ liệu trong thời gian thực và trích xuất thông tin dựa trên các danh mục yêu cầu, chẳng hạn như sự kiện, con người, vị trí và ngày tháng, Editor có thể làm cho thông tin dễ tiếp cận hơn, đơn giản hóa quá trình

nghiên cứu và cung cấp khả năng kiểm tra thực tế nhanh chóng và chính xác.

Ngoài ra, The New York Times cũng đang sử dụng AI theo cách tiếp cận độc đáo để kiểm duyệt bình luận của người đọc, khuyến khích thảo luận mang tính xây dựng và loại bỏ hành vi quấy rối và lạm dụng. Được biết đến là một diễn đàn sôi nổi, phần bình luận của Times hiện được kiểm duyệt bởi một nhóm gồm 14 người chịu trách nhiệm xem xét thủ công hơn 11.000 bình luận mỗi ngày. Như vậy, tốn quá nhiều công sức và cũng chỉ kiểm duyệt bình luận ở mức 10 phần trăm tổng số các bài báo của Times. The Perspective API được phát triển bởi Jigsaw (một phần của Alphabet, công ty mẹ của Google) sắp xếp các nhận xét của người đọc để người xem có thể nhanh chóng biết được những nhận xét nào họ thấy "độc hại" và những nhận xét nào gây chú ý hơn. Người xem có thể đọc nhận xét bằng một thanh trượt từ trái sang phải trên đầu trang. Thanh càng gần bên phải, các bình luận càng trở nên độc hại. Đó là cách tuyệt vời để người dùng đọc và tương tác với những nhận xét mà họ quan tâm trong khi tránh những nhận xét khiếm nhã.

BBC là hãng truyền thông hàng đầu thế giới, với khối lượng thông tin dữ liệu khổng lồ mỗi ngày từ các câu chuyện, sự kiện, ảnh và video, trong đó có các thông tin chính phủ và Internet, BBC mong muốn liên kết tất cả khối dữ liệu này với nhau theo một cách dễ dàng truy cập và hiệu quả hơn. Xuất phát từ ý tưởng đó, năm 2012 BBC News Labs đã đưa vào sử dụng công cụ Juicer. Ứng dụng này theo dõi khoảng 850 nguồn tin trên khắp thế giới để tập hợp và phát hiện các tin bài mới từ BBC và các nguồn tin bên ngoài. Nguyên lý hoạt động của ứng dụng AI này nằm ở 4 lĩnh vực: tổ chức, địa điểm, con người và sự vật. Trong tương lai không xa, Juicer cũng có thể được sử dụng để nâng cao trải nghiệm người dùng bằng cách tạo những box tin tức bật lên khi người đọc di chuột qua một số từ nhất định.

Kronen Zeitung một trong những nhà xuất bản tin tức lớn nhất của Áo đã đánh giá những bình luận, tương tác của độc giả là một phần quan trọng của tòa soạn. Mỗi tháng độc giả để lại 500.000 bình luận trên trang web và các cuộc thảo luận trên mạng xã hội. Tuy nhiên, nửa triệu bình luận là quá tải đối với một đội ngũ nhân viên kiểm duyệt có thể sàng lọc. Do đó,

các công cụ được hỗ trợ bởi công nghệ AI bắt đầu được tòa soạn đưa vào thử nghiệm nhằm kiểm soát phần bình luận giúp độc giả cảm thấy an toàn, đồng thời giảm bớt áp lực công việc cho nhân viên. Kronen Zeitung đã thử nghiệm một số phần mềm trước khi quyết định đầu tư vào một phần mềm của công ty Phần Lan có tên Utopia Analytics. Với việc sử dụng phần mềm này, 3/4 tổng số bình luận được lọc, gần thể các từ hoặc cách diễn đạt có thể đi ngược lại với nguyên tắc cộng đồng. Việc ứng dụng công nghệ này đã tăng mức độ tương tác lên khoảng 25%⁽⁶⁾.

The Guardian ra mắt Chatbot thông qua Facebook vào năm 2016. Để tiết kiệm thời gian cuộn qua hoặc tìm kiếm các câu chuyện tin tức, chatbot cho phép người dùng chọn từ phiên bản Guardian News của Hoa Kỳ, Vương Quốc Anh, Úc và nó sẽ cung cấp các tin bài được chọn hàng ngày qua Facebook Messenger. Nếu người dùng chỉ muốn xem nhanh tin nóng và tin tức thể thao hoặc chỉ muốn đọc các tin tức khoa học và công nghệ thịnh hành, chatbot có thể thêm chúng.

Ở Trung Quốc, gần đây Tân Hoa Xã đã ứng dụng AI vào hoạt động thông tin, sử dụng phát thanh viên được phát triển từ công nghệ AI để chuyển tải các bản tin đến con người. Hai phát thanh viên sử dụng AI của hãng thông tấn này có chuyển động mượt mà và mô phỏng tạo hình thật của con người. Hai phóng viên làm việc với tư cách thực tập sinh và tạo nên cột mốc mới cho ngành báo chí thế giới trong kỷ nguyên công nghệ⁽⁷⁾.

Tại Việt Nam, một số cơ quan báo chí lớn như Thông tấn xã Việt Nam, Báo Lao Động, Báo Thanh niên, Báo Dân trí... đã từng ứng dụng công nghệ AI để tạo ra các robot đọc bài báo bằng ngôn ngữ tiếng Việt.

Năm 2019, báo điện tử Dân trí đã tiên phong tích hợp thêm phiên bản báo nói, cho phép các độc giả có thể nghe nội dung của bài viết thay vì phải đọc chữ như trước đây. Để phù hợp với sở thích vùng miền đang sinh sống, độc giả có thể tùy chọn giọng đọc là nam hoặc nữ, giọng miền Nam hoặc miền Bắc, giúp nghe rõ và chính xác hơn. Việc phát triển công cụ báo nói giúp tăng trải nghiệm cho độc giả, để có thể vừa thư giãn vừa nghe nội dung của bài báo, thay vì phải tập trung vào màn hình như trước đây.

Năm 2021, Báo Thanh Niên cũng cho ra mắt dự án Báo thông minh tích hợp AI để đọc tin tức và các

nội dung trên trang. Thay đổi mang tính đột phá đang mang lại thành quả khả quan khi lượng người dùng tính năng báo thông minh tăng lên gần 16.000 tài khoản. Trong đó, số lượng tương tác với AI rất cao, có thời điểm đạt đến 15.000 yêu cầu từ người dùng. Theo đội ngũ quản trị, mỗi tháng có thêm khoảng 4.000 người dùng mới và khoảng 6.000 lượt yêu cầu tương tác mỗi tuần.

Cũng trong năm 2021, lần đầu tiên tại Việt Nam, Báo Lao Động chính thức ra mắt một bản tin truyền hình sử dụng biên tập viên (BTV) ảo được sản xuất tự động bằng công nghệ AI. Biên tập viên ảo trong bản tin được tạo trên máy tính, mô phỏng 100% khẩu hình, biểu cảm khuôn mặt, ngôn ngữ hình thể và phong cách dẫn chương trình của người thật dựa trên các thuật toán học máy (Machine Learning) và học sâu (Deep Learning).

FPT là doanh nghiệp đầu tiên và duy nhất tại Việt Nam sở hữu nền tảng AI toàn diện, được xây dựng trên cơ sở những công nghệ về học máy, xử lý ngôn ngữ tự nhiên, thị giác máy tính... tiên tiến nhất hiện nay. Tháng 6/2017, FPT đã cho ra mắt FPT.AI nền tảng dành cho các lập trình viên để tạo ra các giao diện tương tác bằng ngôn ngữ tự nhiên, tích hợp vào các nền tảng hội thoại đi động, thiết bị điều khiển. Năm 2018, FPT.AI giới thiệu 4 sản phẩm: nền tảng hội thoại (FPT.AI Conversation) - ứng dụng phổ biến nhất hiện nay của chatbot, giúp tự động gắn kết khách hàng; dịch vụ nhận dạng và xử lý giọng nói, ứng dụng trong tổng đài tự động (FPT.AI Speech); xử lý ảnh và tài liệu - ứng dụng trong bài toán nhận dạng các loại giấy tờ tùy thân và nhận diện khuôn mặt (FPT.AI Vision) và hệ cơ sở tri thức (FPT.AI Knowledge).

Viettel cũng đang phát triển mạnh công nghệ AI phân tích giọng nói, hình ảnh, hoàn thiện phần mềm trợ lý ảo, phân biệt các hành vi bất thường từ dữ liệu, biến những giá trị thông tin thành tài sản. Dịch vụ nhận dạng tiếng nói của Viettel (cùng FPT) đứng đầu thị trường, vượt Google về độ chính xác. Trung tâm Không gian mạng (VTCC) của Viettel hiện tập trung cung cấp 3 dịch vụ về xử lý tiếng nói, bao gồm: Tổng hợp tiếng nói (Text to Speech), nhận dạng tiếng nói (Speech to text) và Voice wake-up. Sản phẩm được ứng dụng trên nhiều nền tảng khác nhau như đọc báo tự động, ứng dụng trong sách nói, hoặc ứng dụng

trong hệ thống chăm sóc khách hàng tự động. Viettel đã hợp tác cùng các cơ quan báo chí như báo Dân trí, báo Dân Việt, báo Dân sinh, Tạp chí Tài chính và Doanh nghiệp... để đưa công nghệ AI tích hợp vào hệ thống báo điện tử, mở rộng thêm mảng báo nói trên nền tảng kỹ thuật số.

ChatGPT, công cụ AI tương tác với người dùng đang là một hiện tượng trên toàn cầu, trong đó có Việt Nam. Dù chưa khả dụng tại Việt Nam mà mới chỉ có thể sử dụng ở một số quốc gia như Anh, Mỹ, Pháp... chatbot này đã gây ra cơn sốt trong số đông đảo người dùng Internet và mạng xã hội tiếng Việt. Được phát hành vào ngày 30/11/2022, chưa đầy một tuần Chat GPT đã thu hút hơn một triệu người dùng. Chỉ sau 40 ngày ra mắt, siêu AI này đã đạt 10 triệu người dùng mỗi ngày, con số mà Instagram đã mất đến 355 ngày mới đạt được⁽⁸⁾. Đây là dự án được phát triển bởi OpenAI, một công ty nghiên cứu AI có đội ngũ sáng lập bao gồm tỷ phú công nghệ Elon Musk. Chat GPT có thể tạo ra những nội dung văn bản rất phức tạp chỉ từ những câu khẩu lệnh đơn giản của người dùng, sinh ra bất kỳ cái gì từ các bài luận cho đến đơn xin việc, thơ ca và cả các câu chuyện giả tưởng. Chat GPT là một mô hình ngôn ngữ lớn, được huấn luyện thông qua việc tải lên hệ thống hàng tỷ từ ngữ trong cuộc sống mỗi ngày trên mạng Internet. Từ đó, nó phỏng đoán các câu và từ ngữ theo các chuỗi nhất định.

Có thể thấy, AI đang được ứng dụng rộng rãi trong các cơ quan thông tấn lớn của nước ngoài, còn đối với lĩnh vực báo chí của Việt Nam, AI còn khá mới mẻ. Tuy nhiên, đã thu được một số thành quả nhất định, được người đọc đón nhận.

3. Ưu điểm và nhược điểm của việc ứng dụng AI trong lĩnh vực báo chí

Ưu điểm

Qua các phân tích ở trên có thể thấy, AI mang lại rất nhiều lợi ích cho các tòa soạn, các hãng thông tấn, nhà báo, phóng viên.

Thứ nhất, ứng dụng AI sẽ giúp cơ quan báo chí truyền thông vượt qua những thách thức của báo chí đương đại. AI đã thay đổi cách các nhà báo tương tác với bên ngoài, cũng như để quản lý các nhiệm vụ biên tập hơn⁽⁹⁾. Mặt khác, AI giúp các nhà báo phân tích dữ liệu từ nhiều nguồn, bên cạnh việc chuyển đổi lời nói thành văn bản, chuyển đổi văn bản đến

âm thanh, video cũng như phân tích hình ảnh và phân loại chúng. Tóm lại, AI sẽ giúp các nhà báo xử lý các vấn đề cốt lõi mà báo chí đương đại cần bao gồm: (1) sự dư thừa thông tin và nguồn tin; (2) các uy tín và niềm tin giảm sút và (3) khủng hoảng mô hình kinh doanh để nâng cao chất lượng báo chí.

Thứ hai, chống tin giả và thông tin sai lệch là một thách thức quan trọng mà cơ quan báo chí đang phải đối mặt hiện nay. Vì vậy, việc sử dụng các phần mềm thông minh, cụ thể là các thuật toán báo chí đã trở nên cấp thiết để một mặt xác định tin tức giả mạo, nâng cao chất lượng tin tức, mặt khác tăng độ chính xác.

Thứ ba, AI hỗ trợ tự động hóa và cá nhân thông tin, tạo ra các giao diện phù hợp với từng người đọc. Điều này rất thú vị bởi nó tạo cho độc giả sự hài lòng khi dễ dàng nắm bắt thông tin liên quan đến lĩnh vực quan tâm.

Thứ tư, AI khuếch tán thông tin “lôi kéo” được nhiều độc giả đến tòa soạn hơn. Rút ngắn khoảng cách mối quan hệ giữa tòa soạn - nhà báo, phóng viên - độc giả. Từ đó thúc đẩy việc kinh doanh của tờ báo.

Thứ năm, việc ứng dụng AI sẽ giúp giải phóng thời gian cho nhà báo, những công việc như bóc băng, lựa chọn hình ảnh, tạo video, lọc ti số trận đấu... những nội dung phân tích con số sử dụng AI sẽ giúp các nhà báo có thời gian thực hiện những công việc phức tạp hơn, đòi hỏi kỹ năng sâu hơn. Bên cạnh đó, dựa vào kho dữ liệu khổng lồ có được qua nhiều thông tin, AI sẽ phát hiện xu hướng hoặc sự thay đổi bất thường trong dữ liệu lớn. Những phát hiện này có thể mang tính hiện tượng.

Hiện tại AI có một vị trí quan trọng trong các tòa soạn báo để giúp tiết kiệm thời gian, tiền bạc đồng thời tăng tốc và hiệu quả để giúp các nhà báo con người theo kịp quy mô ngày càng mở rộng của các phương tiện truyền thông toàn cầu.

Nhược điểm

AI đang tạo ra một cuộc cách mạng đối với lĩnh vực báo chí truyền thông. Ưu điểm của AI là điều thấy rõ và đây là xu thế tất yếu trong tương lai. Tuy nhiên, việc ứng dụng rộng rãi AI vào lĩnh vực báo chí vẫn còn không ít thách thức.

Thứ nhất, AI hay còn gọi là robot báo chí về bản chất vẫn là máy móc và tất nhiên gặp khó khăn về vấn đề nhận thức. AI mới tạm thời “đưa tin” sự kiện

xảy ra, chứ chưa thể giải thích hay bình luận vấn đề. Ví dụ: AI có thể tạo ra tin tức thông báo về sự sụt giảm của thị trường chứng khoán trên toàn thế giới, nhưng nó lại không thể cho độc giả biết lý do tại sao.

Thứ hai, bài báo do AI tạo ra cần phải có “bài mẫu”. Điều này đồng nghĩa với việc AI hoàn toàn “mù màu” với những thông tin thuộc dạng phi cấu trúc hay phi truyền thống. Ngoài ra AI sẽ gặp thách thức lớn trong việc xác định độ chính xác của thông tin đầu vào. Nếu thông tin đầu vào sai, tác phẩm báo chí của AI sẽ sai toàn diện. Điều này đã xảy ra với AI được coi là thông minh nhất hiện nay, vào tháng 1/2023 Chat GPT đã thừa nhận điểm yếu của mình với hãng kiểm chứng thông tin News Guard “Kẻ xấu có thể biến tôi thành vũ khí bằng cách tinh chỉnh mô hình của tôi với dữ liệu của họ, có thể bao gồm thông tin sai lệch hoặc giả mạo⁽¹⁰⁾. Các nhà nghiên cứu đã thử nghiệm và thấy rằng nhận định trên hoàn toàn đúng, vì nếu đưa ra 100 lệnh cho Chat GPT mà có thông tin sai lệch thì nó sẽ trả lại những câu trả lời sai lệch với tỷ lệ lên tới 80%.

Thứ ba, thách thức lớn với AI chính là tính sáng tạo, bản chất nhân văn, nhân đạo cao cả của một tác phẩm báo chí đích thực. Báo chí là một loại hình lao động đặc biệt, không chỉ đòi hỏi những người làm báo phải tích lũy cho mình một bề dày kiến thức phong phú, một trí tuệ sắc sảo, mà nhà báo còn phải là những con người nhân văn, tác phẩm báo chí phải hướng tới giá trị chân - thiện - mỹ của xã hội.

Thứ tư, quyền tác giả. Đôi khi có sự hiểu lầm về việc ai nên được coi là tác giả trong một bài viết tự động. Nghiên cứu về quyền tác giả thuật toán cho thấy một số người tham gia đã bình chọn cho lập trình viên, một số khác coi tổ chức tin tức là tác giả, nhấn mạnh khía cạnh cộng tác của tác phẩm. Không có cách nào để người đọc biết bài báo được viết bởi người máy hay người thật, điều này gây lo ngại về tính minh bạch của tác phẩm báo chí.

Thứ năm, vấn đề việc làm. Một trong mối lo ngại lớn nhất về robot báo chí là tình trạng mất việc làm. Ít nhất là trong các lĩnh vực phụ thuộc vào dữ liệu, chẳng hạn như thể thao, tài chính, những công việc lặp đi lặp lại, lĩnh vực mà báo chí robot đảm nhận rất tốt. Ngoài ra, ứng dụng AI giúp các công ty tin tức có thể tạo ra nhiều thông tin hơn và tiếp cận được lượng độc giả lớn hơn.

Thứ sáu, có thể đe dọa đến nguồn thu của báo chí. AI giống như con dao hai lưỡi, có thể khiến các tòa soạn cắt giảm nhân sự để tiết kiệm chi phí, thậm chí làm thay đổi cả mô hình kinh doanh đã tồn tại nhiều thập kỷ trong lĩnh vực quảng cáo digital. Lâu nay các cơ quan báo chí tìm kiếm dựa vào sự chú ý của người dùng đối với quảng cáo, theo đó, người dùng gõ câu hỏi vào một công cụ tìm kiếm (tạo doanh thu quảng cáo bằng cách ưu tiên những đường link có tài trợ) trước khi chuyển sang website của bên thứ ba để đưa ra câu trả lời (những website này lại kiếm doanh thu thông qua quảng cáo của bên khác). Giờ đây, bằng Chat GPT lướt toàn cõi mạng, đọc những đường link có nội dung liên quan rồi đóng gói câu trả lời trong một đoạn văn bản ngắn gọn, vậy câu hỏi đặt ra là người dùng có lướt web nữa hay không?

4. Gợi ý một số giải pháp nhằm nâng cao hiệu quả ứng dụng AI trong lĩnh vực báo chí ở Việt Nam

Việc áp dụng AI vào hoạt động báo chí là xu hướng tất yếu hiện nay khi cuộc cách mạng công nghiệp lần thứ 4 đang diễn ra mạnh mẽ. Dù phát sinh một số hạn chế trong hoạt động báo chí nhưng không thể phủ nhận rằng AI rất hữu ích cho các tòa soạn. Dù phải đầu tư lớn nhưng hiệu quả AI mang lại cũng rất giá trị. Ứng dụng AI vào sản xuất báo chí đang đặt ra nhiều thách thức và cơ hội cho các tòa soạn báo trên thế giới và Việt Nam cũng không ngoại lệ. Do vậy, để bắt kịp xu hướng ko bị tụt hậu cần có giải pháp cho lĩnh vực báo chí của Việt Nam.

Tầm nhìn của người lãnh đạo. Với một nền báo chí được đánh giá “đi sau” so với thế giới muốn bắt kịp xu hướng, tầm nhìn của người đứng đầu vô cùng quan trọng. Không phải đơn vị nào cũng sẵn sàng bắt tay vào lĩnh vực mới khi không có đủ nguồn lực tài chính và con người, luôn kèm theo tính rủi ro.

Việt Nam cần có một đơn vị tiên phong, một người đứng đầu, hiểu và nghiên cứu về AI, có chiến lược phát triển và quan trọng nhất là thay đổi đến cùng. Do đây là lĩnh vực vô cùng tốn kém cả về thời gian, tiền bạc và con người, song chưa chắc đã đạt kết quả như mong muốn. Với tiềm lực tài chính, con người việc nghiên cứu AI trên thế giới đã đi trước chúng ta nhiều bước. Điều này đòi hỏi cần một người lãnh đạo có thể vạch ra những chiến lược hợp lý, giúp Việt Nam bắt kịp với thế giới trong thời gian ngắn hơn thay vì theo con đường trước đó.

Xây dựng cơ sở dữ liệu. Muốn ứng dụng AI vào việc sản xuất báo chí cần phải xây dựng cơ sở dữ liệu đầy đủ. Quá trình chia sẻ dữ liệu của Việt Nam còn hạn chế. Để AI hoạt động hiệu quả trong lĩnh vực báo chí cần phải xây dựng cơ sở dữ liệu chuẩn xác, cơ sở dữ liệu ở tất cả các lĩnh vực phải thống nhất và kiện toàn. Do vậy, muốn hình thành một kho dữ liệu phục vụ nhu cầu nghiên cứu AI trong tương lai cần rất nhiều thời gian tìm kiếm, tổng hợp và bổ sung.

Phát triển nguồn nhân lực. Việc ứng dụng AI vào lĩnh vực báo chí truyền thông cần một giải pháp đồng bộ giữa nhà nước - doanh nghiệp - đại học. Khi AI phát triển sẽ tạo ra rất nhiều việc làm mới, mỗi tòa soạn cần lập ra một phòng nghiên cứu riêng, chuyên trách về AI. Không chỉ là bộ phận kỹ thuật đơn thuần, phòng nghiên cứu AI còn có nhiệm vụ cập nhật xu hướng thế giới, tìm hiểu và đề xuất phương án triển khai ở Việt Nam có khả thi. Do vậy, nguồn nhân lực trong lĩnh vực AI rất lớn.

Tăng cường hợp tác quốc tế. Việt Nam có cơ hội thụ hưởng, tham khảo từ các thành quả về phát triển AI trong lĩnh vực báo chí trên thế giới. Từ đó, cần tăng cường hợp tác trao đổi kinh nghiệm cũng như đào tạo nguồn nhân lực chất lượng cao trong môi trường quốc tế.

Phát triển hành lang pháp lý. Pháp luật Việt Nam hiện chưa có quy định về trách nhiệm bồi thường thiệt hại liên quan đến AI. Nếu xem xét những thực thể mang AI là tài sản (tài sản trí tuệ và tài sản là vật hữu hình) thì theo quy định tại khoản 3 Điều 584 Bộ luật Dân sự chủ sở hữu, người chiếm hữu phải bồi thường thiệt hại. Tuy vậy, những quy định này chỉ có thể áp dụng được trong một vài trường hợp hoặc với những quan hệ đơn giản, ở những mối quan hệ phức tạp hơn rất khó điều chỉnh. Ví dụ, trong trường hợp AI bị lấy cắp, sau đó gây thiệt hại, hay xác định trách nhiệm ra sao khi chủ sở hữu và nhà sản xuất cùng có lỗi khi AI gây thiệt hại. Tất cả những trường hợp trên đều chưa có quy định cụ thể để áp dụng giải quyết. Nhất là trong thời gian gần đây, rất nhiều vụ lừa đảo chiếm đoạt tài sản sử dụng AI được cơ quan công an cảnh báo⁽¹¹⁾. Do vậy, trong quá trình hội nhập quốc tế, việc bổ sung các phạm trù, quy định... liên quan đến đạo đức và tư cách pháp nhân của AI trong hoạt động báo chí truyền thông là hết sức cần thiết. Bổ sung khái niệm về AI/các thực thể AI trong báo chí.

Điều đó sẽ giúp nhận định rõ ràng hơn về phạm vi và đối tượng ảnh hưởng AI tới báo chí; Cần có quy định rõ ràng về quyền sở hữu chủ thể AI của cơ quan báo chí; Cần có những yêu cầu liên quan đến giấy tờ chứng minh quyền sở hữu chủ thể AI của đơn vị báo chí; Bổ sung những quy định liên quan đến việc chịu trách nhiệm thiệt hại xuất phát từ hành động đánh cắp chủ thể AI từ các cơ quan báo chí sở hữu chúng. Với những quy định này, luật có thể nêu rõ về việc chứng minh bằng chứng và điều tra đối tượng trộm cắp để bảo vệ đơn vị sở hữu khỏi những tình huống bị hãm hại bởi các cá nhân/đơn vị khác. Trong hệ thống pháp luật của nước ta hiện nay, cụ thể là Luật Báo chí và các văn bản quy phạm pháp luật trong lĩnh vực báo chí, không gian pháp lý điều chỉnh các quan hệ pháp luật có sự tham gia của công nghệ chưa thể xử lý được các vấn đề phát sinh liên quan đến AI. Do đó, việc chuẩn bị những giải pháp, kịch bản cụ thể trước viễn cảnh AI phát triển mạnh tại Việt Nam là hết sức cần thiết./

(1) Google CEO: "A.I. is more important than fire or electricity", <https://www.cnn.com/2018/02/01/google-ceo-sundar-pichai-ai-is-more-important-than-fire-electricity.html>

(2) Beckett, Charlie. 2019. *New Powers, New Responsibilities. A Global Survey of Journalism and Artificial Intelligence*. London: Polis, London School of Economics. <https://blogs.lse.ac.uk/polis/2019/11/18/new-powers-new-responsibilities/>.

(3) Marconi, Francesco. 2020. *Newsmakers: Artificial Intelligence and the Future of Journalism*. New York: Columbia University Press.

(4) Newman, Nic. 2021. "Journalism, Media and Technology Trends and Predictions 2021". "Reuters Institute Report." Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.

(5) Trí tuệ nhân tạo và Báo chí: Bất kịp dòng chảy hay bị gạt ra bên lề. Vietnamplus.

(6) <https://vbpo.com.vn/news/blog-40/cac-toa-soan-dang-chay-dua-ung-dung-ai-robot-nft>

(7) <https://nguoilambda.vn/tri-tue-nhan-tao-mui-ten-tien-phong-cho-nen-bao-chi-tuong-lai-n57141.html>

(8) <https://interestingengineering.com/innovation/chatgpt-outpaces-instagram-10-million-users-40-days>

(9) Lindén, C-G. (2017). Algorithms for journalism: The future of news work. *The Journal of Media Innovations*, 4(1), 60-76. Retrieved from <https://journals.uio.no/index.php/TJMI/article/view/2420> [Accessed: 12th October 2018].

(10) <https://www.newsguardtech.com/misinformation-monitor/jan-2023/>

(11) <https://thanhnien.vn/cong-an-tphcm-canh-bao-chieu-dung-cong-nghe-cat-hinh-anh-goi-video-de-lua-dao-185230309095213984.htm>